

FENOMÉN LYSÁ HORA

Vše, co byste měli znát
o královně Beskyd

PAVLA ZEMANÍKOVÁ

C PRESS

Fenomén Lysá hora

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Pavla Zemaníková
Fenomén Lysá hora – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2021

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

Fenomén Lysá hora

Pavla Zemaníková

 CPRESS

Obsah

Lysá hora v místopisu České republiky	9
Lysá hora v místopisu Moravskoslezských Beskyd	11
Charakteristika Lysohorské hornatiny v rámci Moravskoslezských Beskyd	14
Objekty na vrcholu Lysé hory dříve a nyní	20
Příroda Lysé hory a její ochrana	50
Lysá hora a okolí v lidové slovesnosti	70
Lysá hora a pravá beskydská tma	76
Obce pod Lysou horou	78
Jak a kudy na beskydskou královnu	93
Naučné stezky	115
Lysá odevšad	118
Vzhůru na Lysou	123
Bílá stopa na beskydské královně	134
Ivančena	139
Památník letce pod Lysou horou	142
Vzpomínka na oběti Lysé hory	144
Osobnosti Lysé hory	147
Slezský bard Petr Bezruč	165
Jaká bude proměna Lysé hory?	170
Beskydy nejsou jen Lysá hora	174
Turistická informační centra pod Lysou horou	182
Likér Lysá hora	186
O autorce	187
Poděkování profesionálním fotografům	188
Poděkování dalším spolupracovníkům	189
Použitá literatura	191

Kniha pro všechny, kteří znají nebo chtějí poznat ten pocit, kdy se dotknou „hladícího bodu“ na vrcholovém obelisku nejvyšší hory Moravskoslezských Beskyd.

O beskydské královně by se jistě dalo napsat mnohem víc. Ale věřím, že můj pohled na ni ve vás vyvolá potřebu doplnit si pohled na tento fenomén po svém.

Pavla Zemaníková

Věnováno Vladimíru Ondruchovi (* 1965–† 2016), vedoucímu meteorologické stanice Lysá hora.

V horách, a nejen v nich, jsem potkala řadu lidí, kteří mají rádi zdolávání vrcholů, přírodu, které zajímá historie i místopis. Někteří z nich se stali mými přáteli. Velmi si vážím toho, že jsem měla možnost poznat Vláďu Ondrucha, skvělého člověka a úžasného kamaráda. Osud mu vyměřil něco málo před padesát let, ale za ten čas dokázal mnohé. Lysou horu budu mít navždy spojenou s jeho nenahraditelnou osobností.

Pavla Zemaníková

*for
Petr Lukes*

Lysá hora v místopisu České republiky

Lysá hora (s 1 323 metry nad mořem) je **nejvyšší horou Moravskoslezských Beskyd** a bývá označována jako **beskydská královna**.

V České republice máme 564 kót, které dosahují nadmořské výšky tisíc a více metrů, tzv. tisícovek. Lysá hora mezi nimi zaujímá 54. místo.

Co se týče polohy Lysé hory v rámci České republiky, je vzdálena 461,8 km od nejzápadnějšího bodu, 363,4 km od nejsevernějšího bodu, 319,5 km od nejjihnějšího bodu a 29,7 km od nejvýchodnějšího bodu.

Lysá hora podle georeliéfu

1. Alpínsko-himalájská oblast
2. Karpatská podoblast
3. Karpaty
4. Provincie Západní Karpaty
5. Soustava Vnější Západní Karpaty
6. Podsoustava Západní Beskydy
7. Celek Moravskoslezské Beskydy
8. Podcelek Lysohorská hornatina

Lysohorská hornatina má rozlohu 377 km čtverečních, střední výšku 710 metrů nad mořem, střední sklon téměř 15 stupňů. Dělí se na tzv. okrsky Lysohorská rozsocha a Ropická rozsocha, která tvoří Přední hory a okrsek Zadní hory.

Sedm vrcholů, které v ČR nesou jméno Lysá hora

1. Lysá hora – 1 344 m n. m. – Krkonoše
2. Lysá hora – 1 323 m n. m. – Moravskoslezské Beskydy
3. Lysá hora – 875 m n. m. – Krušné hory
4. Lysá hora – 869 m n. m. – Český les
5. Lysá hora – 760 m n. m. – Hanušovická vrchovina
6. Lysá hora – 429 m n. m. – Dražanská vrchovina
7. Lysá hora – 365 m n. m. – Jizerská tabule

Zajímavé je postavení Lysé hory z hlediska prominence, což je vzdálenost mezi vrcholem dané hory a nejvyšším sedlem mateřské hory. Z toho hlediska zaujímá Lysá hora v České republice třetí místo za Sněžkou a Pradědem. Mateřskou horou pro Lysou horu je Babia hora (1 725 m n. m.)

Lysá hora je v České republice sedmou nejizolovanější horou. Izolace vyjadřuje osamocenost hory a znamená nejmenší vzdálenost k vyššímu bodu. U Lysé hory je to vzdálenost 54 kilometrů od kóty Minčol (1 364 m n. m.) v Malé Fatře.

Z hlediska turistiky se člení Česká republika na patnáct regionů a 40 turistických oblastí. Lysá hora patří do regionu číslo 14 – Severní Morava a Slezsko, do oblasti číslo 38 – Beskydy (Valašsko).

Lysá hora v místopisu Moravskoslezských Beskyd

První zmínky o naší beskydské Lysé hoře se objevují ve starých listinách z roku 1261. V nich je tento vrchol uváděn jako Lissa huera. V mapách z 19. století se nazývá Lissa hora. V meteorologických záznamech od dubna 1913 je označována jako Lyssa hora a od ledna roku 1930 pak už jako Lysá hora.

Masiv Lysé hory se zdvíhá nad táhlým údolím řeky Ostravice a řeky Mohelnice. Vrcholovou partii tvoří **čtyři rozsochy**.

Na severu je to **Malchor** (1 213 m n. m.), přes který vede cesta z Frýdlantu nad Ostravicí přes Malenovice, kde jsou kóty Kykulka (996 m n. m.) a Kyčera (906 m n. m.), a z údolí Mohelnice je to cesta přes výběžek zvaný Šebestýna.

Na severozápadě je to **Lukšinec** (899 m n. m.), jehož hřbet se sklání k Malenovicím. Zde se setkáváme s kótami Staškov (753 m n. m.) a Ostrá hora (783 m n. m.).

Na východě je to **Zimný** (1 080 m n. m.), který směřuje k Visalajím mezi pramenné oblasti Mohelnice a Řečice.

Na jihu a jihozápadě je to pak kóta **Kobylanka** (1 054 m n. m.), která se větví do několika návrší, z nichž nejznámější je Čupel (943 m n. m.). Tato návrší se sklánějí k vodní nádrži Šance a k obci Ostravice.

Celá hora patří do povodí Odry, respektive do povodí Ostravice, která je pravostranným přítokem Odry II. řádu. Dílčími povodími jsou povodí Řečice, Mazáku, Satiny a Mohelnice.

Z hlediska historického územního členění patřila Lysá hora za Rakouska-Uherska do Vévodství slezského, okresní hejtmanství Těšín, od roku 1918 do země Slezské, od roku 1920 do země Těšínské. Do roku 1928 byla v Těšínské župě a od roku 1929 patřila do země Moravskoslezské, soudní okres Frýdek. Za druhé světové války byla nejvyšší horou Protektorátu Čechy a Morava, země Moravské, kraj Moravská Ostrava, politický okres Frýdek. Od roku 1945 spadala do země Moravskoslezské. V roce 1949 bylo zrušeno zemské zřízení a vznikly nové kraje. Vznikl Ostravský kraj, okres Místek, pod jehož správu Lysá hora patřila. Od roku 1960 pak patřila pod Severomoravský kraj, okres Frýdek-Místek, a aktuálně od roku 2000 patří pod Moravskoslezský kraj.

Vlastní vrchol Lysé hory patří pod čtyři katastrální území: Staré Hamry I, Staré Hamry II, Malenovice a Krásná pod Lysou horou.

Charakteristika Lysohorské hornatiny v rámci Moravskoslezských Beskyd

Geologické poměry

Z geologického hlediska jsou Moravskoslezské Beskydy slezskou jednotkou vně-karpatských příkrovů, které navazují na severu na podslezské jednotky a na jihu na magurský flyš. Slezská jednotka byla tvořena dílčími příkrovy, a to těšínským a godulským. Příkrovy jsou rozsáhlé ploché násunovo-přesmykové struktury, které mohou vytvářet rozsáhlá příkrovová pohoří (např. Karpaty).

Geomorfologické poměry

Lysohorská pahorkatina je od Podbeskydské pahorkatiny oddělena Frenštátskou a Třineckou brázdou, od Slezských Beskyd je oddělena Jablunkovskou brázdou a Jablunkovskou vrchovinou.

Lysohorská hornatina má rozlohu 377 km čtverečních, střední výšku 710 metrů nad mořem, střední sklon téměř 15 stupňů. Dělí se na tzv. okrsky Lysohorská rozsocha a Ropická rozsocha, které tvoří Přední hory a okrsek Zadní hory.

V této oblasti se na řadě míst vyskytují kamenitá suťová pole (např. Smrčina).

Moravskoslezské Beskydy tvořily bariéru, ke které pronikl ledovec. Stále zde přetrvává eroze a zařezávání potoků do skalního podkladu.

Modelace krajiny v období pleistocénu (tj. starší oddělení čtvrtohor s počátkem před 2,588 mil. let) vede ke vzniku tzv. mrazových srubů (např. Psí skála na Smrku, skály na Růžanci, Vlčí skály na Sulově).

Vlivem klimatu docházelo k obrovským skalním sesuvům. Zde si uveďme příklad sesuvu v oblasti Velkého Kobylíku v údolí Řečice, který byl nově stabilizován v souvislosti s rekonstrukcí vodního díla Šance v letech 2015 až 2018.

S těmito sesuvy také bezprostředně souvisí vytvoření puklinových jeskyní (Ondrášovy díry v oblasti Lysé hory, Kněhyňská jeskyně, Cyrilka na Pustevnách).

Pedologické poměry

Charakter podloží a proměnlivost počasí znamenají různorodost půdních typů a druhů.

Nejrozšířenější jsou hnědé lesní půdy a podzoly, které jsou výrazně kyselé a tvoří kyselý humus, v masivu Lysé hory jsou to horské podzoly.

Dle zrnitosti se půdy dělí na kamenité, jílovitohlinité a hlinitopísčité, které jsou minerálně chudé až středně bohaté. Podél řeky Ostravice se vyskytují nivní půdy.

Klimatologické poměry

Dle Alisovy genetické klasifikace leží Moravskoslezské Beskydy v mírném pásmu na rozhraní klimatu přímořského a kontinentálního.

Šantán 2005, aneb když jsou 3 metry sněhu

Moravskoslezské Beskydy jsou bohaté na srážky. Průměrné roční úhrny na srážkoměrných stanicích jsou 1 000 mm, na Lysé hoře okolo 1 470 mm. 160 dní v roce jsou srážky 1 mm a více.

Průměrný první výskyt sněžení je 30. září, průměrná trvalá sněhová pokrývka 107 dní v roce (oblast Čeladné), a to od 13. prosince do 23. března. Nejvyšší průměrná výška sněhové pokrývky je v únoru – 56 cm.

Na Lysé hoře je průměrná trvalá sněhová pokrývka 143 dní v roce, a to od 2. prosince do 23. dubna, nejvyšší průměrná výška sněhové pokrývky je v březnu – 129 cm.

Další zajímavé údaje charakterizující klima Lysé hory

- průměrná roční relativní vlhkost vzduchu 84,8 %
- průměrná roční délka slunečního svitu 547 hodin
- průměrná roční oblačnost (v desetinách pokrytí oblohy) 7,1
- průměrná roční rychlost větru 6,6 m/s
- dlouhodobě převažující směr větru západní 19,2 % a jižní 17,7 %

Hydrologické poměry

Tato oblast je velmi bohatá na prameniště. Pramení zde Satina, Bílý potok, Sepetná, Mazák, Řečice, Kobylík, Jatný, Řehucí, Mohelnice, Jestřábí, Borový potok, Baščica, Říčka, Bystrý potok, Sibudov, Lubenec.

Největší řekou je **Ostravice**, která se ve Frýdku-Místku v lokalitě Na špici stéká pravostranně s Morávkou.

Řeka Ostravice vzniká soutokem Černé a Bílé v lokalitě rozcestí Černé na Starých Hamrech. Říčka Bílá pramení u osady Hlavatá na Bílé (702 m n. m.) a říčka Černá pramení pod Bílým Křížem – Súlov (903 m n. m.).

Morávka pramení pod Bílým Křížem pod Súlovem (895 m n. m.).

V 60. letech 20. století byla na Morávce a Ostravici vybudována vodní díla k zásobování Ostravska pitnou vodou. Přehrady se jmenují Šance a Morávka.

Výhled z Lysé hory na přehradu Šance a starohamerské osady

Tato říční síť je charakterizována stromovitým tvarem s krátkými toky bystřinného charakteru. Jsou zde vysoké srážkové úhrny s odtokem více než 20 l/s. Největší odtok bývá zaznamenán v jarních měsících v době tání sněhu, zejména v dubnu. V důsledku vydatných srážek se v době kulminace průtoků vyskytují čas od času povodně. V období podzimu jsou zaznamenávány malé průtoky. V zimě se objevují ledové jevy, zpravidla 40 až 60 dní, v některých letech i více než 100 dní.

V období na přelomu 19. a 20. století se realizovalo **hrazení bystřin**, aby bylo zabráněno škodám spojeným s povodněmi. Přehrázky či balvanité skluzy se na vodních tocích budují a udržují stále. Podél vodních toků se též kdysi budovaly podélné či příčné hrázy, jejichž pozůstatky můžeme dodnes vidět například u řeky Ostravice. K zadržování vody se zejména v Zadních horách budovaly vodní nádrže zvané **klaudy**, které byly v době jarního tání využívány k plavení dříví, tzv. plavce (Maxův klauz, Čurabka, Bedřichův klauz, Lučovecký klauz, Kyčerovský klauz). Tyto klaudy byly v posledních letech rekonstruovány a nadále mají významnou vodohospodářskou roli.

Biogeografické poměry

Z hlediska vegetačních stupňů rozdělujeme Moravskoslezské Beskydy na následující pásma: Do nadmořské výšky 500 m se vyskytuje dubovobukový stupeň, do nadmořské výšky 800 m se jedná především o dubovojehličnatý stupeň s převažujícím jedlobukovým stupněm. V nejvyšších polohách se jedná o smrkový stupeň. Co se týče hranice lesa nad 1 300 m n. m., jde o stupeň klečový, u nás se však nevyskytuje. Kleč zde byla vysazována uměle a je postupně odstraňována.

V hospodářských lesích převažuje smrk, tvar lesa je holosečný s krátkou obnovou. Aktuálně jsou naše lesy napadeny kůrovcem, v důsledku čehož probíhá rozsáhlá těžba a následná výsadba lesa.

Dle fytogeografického členění patří Moravskoslezské Beskydy do jednotky carpaticum, což je obvod západokarpatské květeny.

Vrchol Lysé hory je bezlesý, v nižších polohách můžeme vidět především smrk, jeřáb, buk či javor klen.

Typickými rostlinnými druhy, které se vyskytují v bylinném patru, jsou například papratka horská, třtina rákosovitá, šťovík horský, ptačinec hajní, třtina chloupkatá, hořec tolitovitý, kamzičník rakouský, bojínek švýcarský, kaprad' laločnatá, čípek objímavý, sedmikvítek evropský, kýchavice Lobelova, violka dvoukvětá, maliník či borůvka. Zajímavostí na vrcholu Lysé hory je hojný výskyt jeřábku oranžového.

Z hlediska ochrany tohoto území zde byla v průběhu let vyhlášena **chráněná území**, jimž je věnována samostatná kapitola.

Dle zoogeografického členění patří oblast Moravskoslezských Beskyd do úseku západokarpatského s **výskytem velkých šelem**, tj. medvěda, rysa a vlka. Objevuje se zde například puščík bělavý či tetřev hlušec, což jsou kriticky ohrožené druhy. V lesích se vyskytuje mimo jiné strakapoud bělohřbetý, datlík tříprstý, jeřábek lesní, čáp černý, jeřáb lesní, zároveň byl zaznamenán výskyt řady nejrůznějších brouků či plžů a celá řada dalších živočišných druhů.